

— az egyházzenei és liturgiai törekvések széles körű megismertetését, különböző típusú gyülekezetekben való kipróbálását, a konferencián lezajlathoz hasonló énekes délutánok szervezését énekkarok, karnagyok és orgonisták részvételével,

— a karvezetési és kántori gyakorlat módszereinek átadására és továbbfejlesztésére továbbképző kurzusok rendezését.

Végül pedig a konferencia köszönetet mond a rendező szerveknek: a Magyarországi Református Egyház Zsinatának, a Pécsi Református Kollégiumnak és a Református Egyházzeneszek Munkaközösségének.

Június 14-én a Debreceni Hittudományi Egyetem gyakorlati teológiai tanszékén „magna cum laude” minősítéssel védte meg egyházzenei-liturgiai témájú doktori disszertációját Karasszon Dezső orgonaművész, a Debreceni Zeneművészeti Főiskola egyházzene tanszakának vezetője. Dolgozatának rövid ismertetését és vitatéziseit közöljük az alábbiakban.

Synopsis Gradualis (Gregorián ének és református istentisztelet)

A dolgozat három részből áll: az önmagán belül is kétrészes bevezetésből, a négy szakaszra tagolt főrészből és a konklúzióból. Függelékében a tárgyalta graduáltételek betűrendes mutatója, műfajok szerinti mutatója, a jegyzetek, és a forrásmunkák, illetve az újabb kori irodalom listái foglalnak helyet.

A bevezetés a XVI–XVII. századi protestáns graduálok liturgikus beágyazottságáról szól, és azt a feltételezést fogalmazza meg, hogy ennek a megismerése a különböző graduálokban meglehetősen rendszertelenül elszórt utalások összegyűjtésével és közös „hálóba” rendezésével („synopsisával”) a jelenleginél sokkal magasabb szinten is elképzelhető lenne.

A főrész négy szakasza az egyházi év e célra kiválasztott négy liturgikus periódusának a tagozódását követi (virágvasárnap, nagyhét, húsvét, húsvét hete). A vizsgálat mind a négy szakaszon belül két lépcsőben történik meg. Az első az adott ünnep vagy időszak szertartási énekanyagát mutatja be, négy fontos forrásra: Huszár Gál 1574-es, úgynevezett Komjáti Graduáljára, a Ráday-Graduálra, az egyelőre csak kéziratban tanulmányozható Spáczai-Graduálra, végül a nevezetes, 1636-os gyulafehérvári Öreg Graduálra támaszkodva; a „Synopsis” című második lépcső pedig a korabeli szertartási énekkönyv rekonstrukciójára tesz kísérletet. Ez utóbbiban a már magában a forrásban is liturgikus helyükön szereplő tételek külön jelzés nélkül, az egybevetés és azonosítás folyamán, tehát feltételezésszerűen funkcióba került tételek pedig *-gal szerepelnek. Mivel a nagyhét liturgikus anyaga a graduálokban általában

„ömlesztve” szerepel, szükségessé vált a kettős ** alkalmazása is, olyan esetekben, amikor egyrészt a liturgikus nap, másrészt a liturgikus alkalom azonosítása is sikerrel járt.

A graduál-könyvek istentiszteleti modelljének áttekintése után következő konklúzió a vizsgálat eredményeit összegezve a XVI–XVII. századi magyar református egyházenetörténet tényeinek az eddigitől bizonyos esetekben radikálisan eltérő értékelésére tesz javaslatot. Egyben igyekszik érzékeltetni a történelmi szemléletmód változásának a jelenkori egyházzenei gyakorlatban várható vagy remélhető kihatásait is.

Az értekezés vitatézisei:

1. A magyar reformátorok istentiszteleti zenéjének alapkönyve a graduál (és nem a kancionále) volt.

2. A graduálkönyvekben a középkori énekanyag dogmatikai és liturgikai értelemben vett reformációja véglegesen, ma is vállalható érvénnyel megtörtént.

3. Az óprotestáns istentisztelet elemeinek rekonstrukciója a graduálkönyvekben található szórványos utalások alapján (a korábban hangoztatott kéte-lyekkel szemben) jó közelítéssel megvalósítható.

4. A XVI–XVII. századi magyar reformátusok —graduálkönyveik tanúsága szerint— a főistentiszteleten kívül még öt istentiszteleti műfajt műveltek: az ünnepi előkészületi virrasztást, a hajnali dicséretet, a reggeli áhítatot (prímát), az esti áhítatot (vecsernyét) és a napzáró könyörgést.

5. A református egyházenetörténeti múlt egyre részletesebb és egyre pontosabb ismeretének meg kell változtatnia az istentisztelet zenéjéről alkotott felekezeti koncepció egészét.

6. Ahogy ennek a külső-belső feltételei lassanként megérlelődnek, ajánlatos fokozatosan eltávolodnunk a református istentisztelet jelenlegi, egyoldalúan puritanisztikus szemléletétől, illetve ajánlatos minél inkább meggazdagítani azt a reformátori örökség örömeit vállalható elemeivel. „Vissza a reformációhoz!”

Csomasz Tóth Kálmán — Gárdonyi Zoltán

Énekreform és kántorképzés

Negyven évvel ezelőtt, 1965 nyarán indult Debrecenben a református nyári kántorképző tanfolyamoknak az a rendje, mely hosszú ideig meghatározta az egyházi kántorképzést és utánpótlást. Bár azóta új nyári kántorképzők, sőt akkreditált főiskolai szintű képzések is indultak (Debrecen, Nagykőrös), tanulságos Csomasz Tóth Kálmán és Gárdonyi Zoltán 1965-ben a kezdetekről írt beszámolója, melynek első részét közöljük az alábbiakban.